Bram VAN LEUVEREN, Early Modern Diplomacy and French Festival Culture in a European Context, 1572–1615 (= Rulers & Elites, 20), Leiden – Boston, Brill 2022, 329 s.

Propojování nejrůznějších témat v rámci historického výzkumu je v evropské i anglosaské historiografii 21. století již úplnou samozřejmostí. Přesto jsou témata, která se k propojení nabízejí více než jiná. Vzít si jako téma bohatou *festival culture* pozdního 16. a raného 17. století jako nástroj francouzské diplomacie patří jistě do kategorie první.[1] Pojem *festival culture* je v recenzované knize chápán jako zastřešující výraz pro jednu každou slavnost či ceremonii, která nebyla součástí formálních a pravidelných slavností, ale byla organizována vždy ad hoc, plníc tak vždy nějaký konkrétní, zpravidla diplomatický účel (s. 12). Autor recenzované knihy Bram van Leuveren se pečlivě věnuje i etymologii a proměně slova *diplomacy*,[2] přičemž připomíná, že tento výraz se objevuje až v pozdním 18. století, a je tak pro téma jeho knihy vlastně anachronický (s. 12–13). Podle něj je recenzovaná kniha *„první rozsáhlá studie, která zkoumá, jak poslední panovníci z rodu Valois a první králové z rodu Bourbonů strategicky využívali festivalovou kulturu pro podporu domácích i mezinárodních vztahů a jak se diplomatické subjekty z celé Evropy účastnily slavností a rituálů, které byly součástí této festivalové kultury, a jak na ně reagovaly“*[3]

---

[1] Srov. z poslední doby knihy Fernando CHECA CREMADES – Laura FERNANDEZ-GONZALEZ, *Festival Culture in the World of the Spanish Habsburgs*, London – New York 2015; J. R. MULRYNE – Maria Ines ALIVERTI – Anna Maria TESTAVERDE (edd.), *Ceremonial Entries in Early Modern Europe. The Iconography of Power*, London – New York 2015; Neil MURPHY, *Ceremonial Entries, Municipal Liberties and the Negotiation of Power in Valois France, 1328–1589*, Leiden – Boston 2016; Ellen R. WELCH, *A Theater of Diplomacy: International Relations and the Performing Arts in Early Modern France*, Philadelphia 2017; Gerhard AMMERER – Ingonda HANNESSCHLÄGER – Martin HOLÝ (edd.), *Festvorbereitung. Die Planung höfischer und bürgerlicher Feste in Mitteleuropa 1500–1900*, Leipzig 2021 (jsou zde kapitoly i od českých autorů); Monique CHATENET – Murielle GAUDE-FERRAGU – Gérard SABATIER (edd.), *Princely Funerals in Europe, 1400–1700. Commemoration, Diplomacy, and Political Propaganda*, Turnhout 2021; Maurits EBBEN – Louis SICKING (edd.), *Beyond Ambassadors: Consuls, Missionaries, and Spies in Premodern Diplomacy*, Leiden – Boston 2021; Richard L. M. MORRIS (ed.), *Crossing Boundaries: confessional, political and cultural interactions in early modern festivals and diplomatic encounters* (v tisku; konference proběhla roku 2018). S mnohými těmito knihami se autor recenzované práce musel kriticky vyrovnat.

[2] Zde vychází z knihy Tracey A. SOWERBY – Jan HENNINGS (edd.), *Practices of Diplomacy in the Early Modern Word c. 1410–1800*, London – New York 2017, která dnes plní roli určité příručky k tématu v západoevropské a anglosaské historiografii.

[3] *„... the first extensive study to examine how the late Valois and early Bourbon rulers made strategic use of festival culture for advancing both domestic and international relations, and how diplomatic stakeholders from across Europe participated in and responded to the pageants and rituals that were part of this festival culture.“*

(s. 10). Časové období není vybráno náhodou, neboť právě mezi lety 1572 až 1615 dochází ve Francii podle autora *„snad poprvé v dějinách k závislosti na diplomacii jako na primárním prostředku k udržení vlastní autority a k zachování neutrální pozice, v dobrém i zlém, mezi konfesionálními a politickými extrémy"* (s. 11).

Bram van Leuveren měl k napsání recenzované knihy ty nejlepší předpoklady. Věnuje se totiž raně novověké diplomacii, dvorské i lidové kultuře, rituálům, dějinám slavností, genderovým i koloniálním studiím a dějinám anglicko-nizozemsko-francouzských vztahů.[4] Svá studia zatím uzavřel v roce 2019 doktorátem (PhD) na skotské univerzitě v St. Andrews a v současné době vyučuje umění, kulturu a mediální studia na nizozemské univerzitě v Groningen. Dále působí jako držitel Marie Skłodowska-Curie Individual Fellow na univerzitě v Leidenu, kde se věnuje novému projektu s názvem *Public Diplomacy in Early Modern Europe: Theatrical Entertainments for the State Journeys of English and French Royals into the Low Countries, 1577–1642*.[5] Jeho dosud jediná vydaná kniha je přepracovanou a doplněnou verzí vlastní dizertační práce vedené Julií Prest a zatím nevzbudila u recenzentů příliš zájmu, soudě podle nulového výsledu při hledaní recenzí na internetu (stav k březnu 2024).

Již na počátku této reflexe je třeba říct, že text knihy je svěží, je za ním vidět mladého autora,[6] který dokázal recipovat aktuální metodologii a zajímavým způsobem ji aplikovat. Na prvních stránkách čtenáři předesílá, že diplomacie dnes je podobná té raně novověké. Nahlédnutím do soupisu pramenů a literatury (s. 261–312) zjistíme, že se autor knihy opřel o početné písemné i grafické prameny uložené v archivech a knihovnách celé západní Evropy (výběrově Dublin, Florencie,

---

4) Mezi jeho studie patří např. *Disputed State, Contested Hospitality: Dutch Ambassadors in Search of a New Overlord at the French Court of King Henry III, 1584-1585*, Early Modern Low Countries 4, 2020, s. 205–233; *Crossing Borders: Comparative and Transnational Approaches to Court and Civic Festivals in Early Modern Europe*, in: Margaret Shewring – Leila Zammar (edd.), Arti dello Spettacolo / Performing- Arts 6, 2020, s. 24-35; Caspar J. VAN LISSA – Marco CARACCIOLO – Thom VAN DUUREN – Bram VAN LEUVEREN, *Difficult Empathy. The Effect of Narrative Perspective on Readers' Engagement with a First-Person Narrator*, in: DIEGESIS. Interdisciplinary E-Journal for Narrative Research / Interdisziplinäres E-Journal für Erzählforschung 5.1, 2016, s. 43–63.

5) V centru jeho pozornosti stojí divadelní produkce včetně baletu, her a tzv. živých obrazů organizovaných holandskými městskými radami cca. v letech 1577 až 1642 pro vysoce postavené návštěvníky, zejména vyslance a panovníky Anglie a Francie. Van Leuveren se zajímá především o až dodnes opomíjenou roli těchto divadelních kusů ve veřejné diplomacii Anglie, Francie a zemí zhruba dnešního Beneluxu (*the Low Countries*). Ve svém výzkumu se snaží na základě dobového tisku a diplomatické korespondence ukázat, jak každá tato země používala ve vymezeném období tuto divadelní produkci pořádanou holandskými městskými radami k oslovení co možná nejširšího mezinárodního publika.

6) Srov. hned s. 1–4, 6, 9. Ovšem již „Poděkování" prozrazuje autorův věk (s. VIII–IX).

Haag, Londýn, Oxford, Paříž, Ženeva) i severní Ameriky (Los Angeles), využil moderní edice starých textů z oblasti diplomacie i staré tisky. Kromě obrazových kombinuje autor v zásadě tři typy písemných pramenů. Jednak literaturu o diplomacii a festivitách psanou nejrůznějšími evropskými humanisty a učenci, jednak oficiální pojednání o festivitách a ceremoniálních akcích publikovaných s výslovným povolením panovníka (*avec privilege du Roi*) a určených mezinárodnímu publiku z řad diplomatů, šlechty a různých politických a vojenských představitelů, a konečně neoficiální pojednání o festivitách od samotných účastníků těchto akcí. A především, van Leuveren vycházel z velmi početné odborné literatury 19. až 21. století psané anglicky, holandsky, francouzsky, italsky, méně pak španělsky a německy. Již z tohoto jazykového pohledu vysvítá, že anglicky psaných, resp. tištěných titulů je nejvíce, což vychází z faktu, že je anglický jazyk dnes *lingua franca* odborných textů o dějinách diplomacie v raně novověké Evropě. Van Leuveren literaturu opravdu zná, v úvodu své knihy se jejím rozborem zabývá, cituje i recenze na novější tituly. Avšak i v případě této knihy platí: *Bohemica* (a možno rovnou přidat *et Slavica*) *non leguntur.*[7] Recenzovaná kniha se rovněž snaží „splatit dluh" vizuálnímu umění a hudbě, protože van Leuveren je přesvědčen, že odborníci na dějiny raně novověké diplomacie v Evropě, jako jsou například Lucien Bély či Timothy Hampton, přespříliš vyzdvihují textové prameny a „textovou kulturu" na úkor té vizuální a hudební (s. 18–19). Dobové texty a literaturu obecně ovšem autor nikterak nezanedbává. Vždy se snaží zařadit daného autora (pokud známe jeho osobu) do širšího historického, konfesionálního i kulturního kontextu.

Kniha je rozdělena na pět základních kapitol: 1) *Unhappy Products of Unhappy Times: European Thought on Diplomacy and Festival Culture in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*; 2) *Cross-Confessional Diplomacy: The Parisian Court Festivals of Summer 1572*; 3) *Diplomatic (In)Hospitality: Henri III's Controversial Reception of Dutch Rebels, Winter 1585*; 4) *Public and Back-Channel Diplomacy: Broadcasting Reconciliation at the Time of the Edict of Nantes and the Peace of Vervins, 1598–1600*;

[7] V ČR se tématu festivit věnuje ve středověku např. František Šmahel, srov. Martin NODL – František ŠMAHEL (edd.), *Rituály, ceremonie a festivity ve střední Evropě 14. a 15. století*, Praha 2009; pro raný novověk jmenujme Jiřího Hrbka s jeho knihami *České barokní korunovace*, Praha 2010 a *Panovnický majestát. Habsburkové jako čeští králové v 17. a 18. století*, Praha 2021 nebo Jiřího Kubeše a jeho knihy *Trnitá cesta Leopolda I. za říšskou korunou (1657–1658). Volby a korunovace ve Svaté říši římské v raném novověku*, České Budějovice 2009 a *V zastoupení císaře: česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*, Praha 2018, kdy vedl autorský kolektiv. Možno uvést i katalog k výstavě Kateřina FAJTLOVÁ – Miroslav KINDL (edd.), *Koně v piškotech: slavnosti na dvoře císaře Leopolda I.*, Olomouc 2017 a Duňa PANENKOVÁ (ed.), *Šlechtické slavnosti a zábavy*, České Budějovice 2022 nebo knihu Vojtěch POKORNÝ – Jiří MIKULEC – Petr BLAŽEK, *Musica navalis. Dějiny slavností a kultu sv. Jana Nepomuckého*, Praha 2022.

a konečně 5) *Contesting Diplomacies: Continuity and Audience Control at Two Royal Marriages, 1612–1615*. Z názvů kapitol (dělených vždy na několik podkapitol) si člověk může lehce udělat představu o jejich obsahu. Kniha je sice vedena chronologicky, ale v rámci jednotlivých částí se tematicky proplétají různé problémy, které autor demonstroval na konkrétních případech. Hned první kapitola nastiňuje raně novověké teorie o nejrůznějších praktikách používaných v tehdejší diplomacii a vřazuje je do světa raně novověkých idejí o kultuře festivit. Autor se zde snaží znovu vystopovat sdílené humanistické kořeny těchto teorií pomocí jejich analýzy na pozadí mírotvorných hnutí ve Francii a v Evropě. Další čtyři kapitoly reflektují moderní evropské debaty ohledně diplomacie a festivit v kontextu slavností za vlády posledních tří panovníků z rodu Valois a prvních dvou králů z rodu Bourbonů. Kapitolám je předsazen úvod a kniha je zakončena několikastránkovým závěrem, ve kterém autor shrnuje své teze i výsledky výzkumu. Tento závěr by mohl být přece jen konkrétnější, působí trochu dojmem, jako by jej autor uměle prodlužoval. Kniha je opatřena soupisem obrazového doprovodu a zkratek, poznámkami o výslovnosti místních i vlastních jmen, soupisem pramenů a literatury a velice dobře promyšleným jmenným, místním i věcným rejstříkem.

Své téma zkoumá autor zevrubně, jak se na kvalitní dizertační práci patří, a ukazuje, že to, co autor nazývá „slavnostní diplomacií francouzské koruny“ („*festival diplomacy of the French crown*“, poprvé na s. 4), je výtvorem mnoha učenců, básníků, profesionálních diplomatů i tanečních mistrů z různých koutů Evropy, pochopitelně také ze samotné Francie, dnešního Beneluxu a Anglie, ale zejména z Apeninského poloostrova. Jak ukazuje pátá kapitola, třebaže Francouzi byli ovlivněni i teoretiky z Británie, na počátku 17. století byl anglický dvůr naopak pod vlivem francouzských festivit. Autor razí tezi, že poslední francouzští králové z rodu Valois a první Bourboni využívali festivity především k vyjednávání (*negotiation*), ke zpříjemnění pobytu důležitých hostů (*hospitality*) nehledě na jejich národnost, náboženství nebo politické smýšlení a k zviditelnění se (*publicisation*). Festivity byly probírány u domácího i zahraničního publika v dopisech, na stránkách soukromých deníků, v (polo)oficiálních kronikách a dokonce i ve vizuálním umění. Tam všude se van Leuveren podíval, aby ukázal festivity trochu z jiného pohledu, přičemž se pochopitelně zaměřil na jejich roli v diplomacii. Nahlíží je z obou stran, tedy jak z pohledu francouzského panovníka, tak z pohledu evropského publika. Poučenějšího čtenáře jistě nepřekvapí, že mistryněmi ve využívání festivit k sebeprezentaci a výhodnějšímu vyjednávání byly obě královny-regentky z rodu Medici, Kateřina (1519–1589) a Marie (1575–1642). V knize nemohly být opomenuty ani kulisy takových festivit, tedy paláce a zámky (v obou případech nejen interiéry, ale i exteriéry), a také zahrady (například ty tuilerijské), veřejná náměstí nebo ulice. Kniha se zajímá o festivity mající lokální působnost, ale i o ty přitahující pozornost celého města, kraje nebo určité oblasti, či dokonce celého království.

Čtenář jistě pomyslí na dvě odlišné věci – na zamýšlený efekt festivit a na jejich reálný dopad při každodenním rozhodování profesionálních diplomatů. Tomu se kniha pochopitelně podrobně věnuje. V teorii totiž dobové příručky pro diplomaty často tvrdily, že festivity (zejména tanec spojený s hudbou) výraznou měrou přispívají k míru na kontinentu (čili v Evropě), nicméně v praxi se ukazovalo, že to je jen zbožným přáním a že festivity nezřídka vzbuzovaly podezíravost obecenstva (*aroused suspicion*). Francouzským panovníkům šlo tehdy o udržení diplomatického kompromisu mezi různými diplomaty na jejich dvoře. Tato rovnováha sil byla o to nesnadnější, že diplomaté (ti oficiální a stálí i ti neoficiální) pocházeli z různých náboženských i kulturních krajin a do značné míry se mezi sebou odlišovali. Festivity, tento druh veřejné diplomacie (*public diplomacy*), byly skvělou příležitostí, jak pomoci neoficiální diplomacii (*black-channel diplomacy*), tedy tajnému vyjednávání, a přimět protivníky i spojence (pochopitelně vždy jen dočasné), aby udělali právě to, co od nich francouzští panovníci očekávali.

Recenzovaná kniha nabízí mnoho konkrétních příkladů, byť kritéria jejich výběru často čtenáři unikají. Výsledkem je shrnutí, že cesta, kterou se poslední vládcové z rodu Valois a první Bourboni vydali, byla správná. Že tento směr připravil cestu pozdějším Bourbonům, zejména Ludvíku XIV., ke kulturnímu ovládnutí Evropy, je neoddiskutovatelné. V tom tví podle mě význam recenzované publikace, která čtenářům nabízí svěží text o „kuchyni“, kde se vařila pozdější sláva Francie servírovaná na stoly evropských monarchů Králem slunce.

Anna Z. Adamčiková